

MONTJUÏC: L'ACRÒPOLIS PARCEL·LADA

Josep Maria Montaner i Martorell

Catedràtic de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona

El Pla d'usos de Montjuïc presentat per l'Ajuntament de Barcelona el juliol de 2006, pendent del procés participatiu abans de la seva aprovació inicial, no va més enllà de posar ordre a l'estat de la qüestió, i tot just legitima l'evolució seguida en les últimes dècades com a lloc de lleure, consum i turisme, i com a reserva per anar construint, però no afronta les tres dificultats més grans: l'excessiva subdivisió i privatització, la seva problemàtica accessibilitat i relació amb els barris limítrofs i l'amenaça de bona part de la seva memòria i dels seus valors mediambientals.

Montjuïc, durant segles reserva de vestigis geològics i arqueològics, enclavament de boscos espontanis, lloc de control militar, pedrera per a alimentar la construcció, plataforma de camps de cultiu, a començament del segle xx es va convertir en l'alternativa per a crear símbols, aixecar pavellons i experimentar una renovació pedagògica. L'exposició d'Indústries Elèctriques, pensada per al 1917 i finalment realitzada en 1929, i els jardins esglaonats projectats per Jean-Claude-Nicolas Forestier i Nicolau Maria Rubió i Tudurí, responien a una idea unitària de ciutat noucentista: un sistema de passeigs i plataformes relacionats per escales i eixos d'aigua que aportava les reserves de verd, museus i fites necessàries per a la naixent metròpoli del segle xx.

A partir de la dictadura i del porciolisme se'n va engregar un ús intensiu, com a traster per anar urbanitzant, explotat com a parc per a fires, atraccions i un Poble Espanyol com a recinte tancat. El projecte de Josep Lluís Sert per a la Fundació Joan Miró, que es va col·locar d'alt d'un alt mur de contenció que destrossava la continuïtat dels jardins Laribal de Forestier i de Rubió i Tudurí, va afavorir la tendència a la fragmentació. I el procés es va aguditzar amb els Jocs Olímpics i la barrera de la plataforma de l'Anella Olímpica i la seva torre de telecomunicacions no operativa.

L'última operació que desvirtua el caràcter públic de Montjuïc és l'hotel de luxe a Miramar, inaugurat estratègicament després de les eleccions municipals. Aquesta apropiació exclusivista i elitista de l'espai legitima la privatització d'un dels enclavaments més privilegiats per la seva situació i per les vistes que proporciona sobre el port, i mutila encara més el sentit popular de la muntanya.

Si Montjuïc és un bon mostrari de plantes, arbres i ocells, des dels cactus dels jardins Mossèn Costa i Llobera fins a la flora mediterrània del Jardí Botànic, passant per la colònia de xoriguers del Morrot, està tan subdividit que també ho és de tota mena de tanques, murs, reixes, jardineres que obstaculitzen el pas, separacions, divisions i fronteres.

El segon problema no resolt és la inadequada accessibilitat, que afavoreix el recorregut de vehicles privats i d'autobusos turístics i que manca d'una bona infraestructura de transport públic, de la qual la principal insuficiència és l'endèmic retard de la línia de metro que uniria el centre històric amb el MNAC, fent-lo menys inaccessible. Això s'agreuja amb l'ús abusiu i inacceptable que moltes fires fan de l'avinguda de Maria Cristina, que la tanquen al públic. No solament provoquen una disminució de visitants al MNAC, al pavelló de Mies o al Caixaforum, sinó que tapen l'accés més important i simbòlic que tenen els vianants per a accedir a Montjuïc.

Alhora, continua essent pràcticament inexistent la connexió dels vianants amb els barris limítrofs. Fa falta un pla de mobilitat integral que, a més de potenciar les rutes turístiques rodades, tingui en compte els recorreguts des dels barris propers. Això queda patent en les dificultats d'accessibilitat des del Poble Sec o des d'altres nuclis urbans que queden separats de Montjuïc per forts desnivells i per àrees abandonades i perillosoes. El nou Pla d'usos no enriqueix la qualitat de vida i d'equipaments quotidians dels barris propers: Can Clos, el Polvorí, la Font de la Guatla, la Satàlia i el Poble Sec.

I això enllaça amb la tercera qüestió: l'amenaça a les pervivències biològiques i patrimonials d'una muntanya que, tal com se sosté al número 101 (2007) de La Veu del Carrer, de la FAVB, hauria de ser reserva biològica i geològica, i en realitat està sotmesa a moviments de terra i mal mantinguda, i acumula escombraries; una part dels camins històrics utilitzats pels veïns s'han anat retallant, desfent o fins s'han esborrat, i llocs d'alt valor mediambiental, com el penya-segat del Morrot, la llacuna de la Foixarda i els voltants del castell, continuen estant en perill.

El Pla d'usos deixa constància d'alguns dels grans assoliments aconseguits, com el Jardí Botànic i el nou telefèric, i proposa una sèrie d'actuacions poc justificades, com definir més façanes i accessos a la muntanya, o reforçar un nou passeig F, a més del ja existent passeig K i del que està en obres, el Camí del Cim, que va des dels jardins de Miramar, passant pels jardins Joan Brossa, el Mirador de l'Alcalde, les muralles

del castell i el Jardí Botànic fins al Mirador del Migdia i el carrer del Foc.

No sembla, per tant, que hi hagi voluntat de resoldre cap de les tres tendències negatives que dominen la muntanya: augmenta l'impacte de la fragmentació ocasionada per més construccions i places d'aparcament en superfície; es mantenen les dificultats de relació i accessibilitat amb el centre i amb els veïnats propers, i la protecció dels espais d'interès natural prioritari, en especial el Morrot (des de la seva base, La Rivière), el Camí de l'Esparver i el Turó del Port, continua essent insuficient. En definitiva, un parc que hauria de ser més integral, accessible i públic cada vegada es referma més i més com una urbanització parcel·lada i acumula nous impactes d'edificis i activitats.

Article publicat al diari El País el 27 de setembre de 2007